

Az új jobboldal Latin-Amerikában

The New Right in Latin America

Lénárt András

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2026.3.1

Összefoglaló: A tanulmány a Latin-Amerikában 2026-ra megerősödött új jobboldal jellemzőit és sikerének okait vizsgálja. Az új jobboldali pártok előretörésében a hagyományos politikai formációk válsága, a kormányokkal szembeni elégedetlenség, a gazdasági bizonytalanság és mindenekelőtt a – liberális demokrácia hatáiról szóló vita tárgyává is váló – közbiztonság iránti növekvő igény játszik szerepet. A jellemzőik közé tartozik a vezetőközpontú és populista politizálás, a közösségi médiára épülő kommunikáció, a rendpártiság, a számos kulturális konfliktus, valamint a gazdasági liberalizmus és a nacionalizmus ötvözése. A tanulmány kitér arra is, hogy a politikai szereplők nem alkotnak egységes „szélsőjobboldali” tábor, és a demokratikus intézményekhez való viszonyuk is eltérő. Az Amerikai Egyesült Államokhoz és Európához fűződő kapcsolataik vizsgálata után az írás arra keresi a választ, hogy a jelenlegi jobbratolódás egy tartós politikai korszak kezdetét vagy a latin-amerikai politikai ciklusok újabb kilengését jelenti-e.

Kulcsszavak: új jobboldal, Latin-Amerika, közbiztonság, nacionalizmus

Abstract: *The study examines the characteristics of the New Right gaining strength in Latin America and the reasons behind its success by 2026. The rise of this group is driven by the crisis facing traditional parties, dissatisfaction with governments, economic uncertainty, and above all, a growing demand for public safety, which has also become a topic of debate regarding the limits of liberal democracy. They are characterized by leader-centered and populist politics, social media-based communication, a pro-law-and-order stance, cultural conflicts, and a unique blend of economic liberalism and nationalism. The study notes that these political actors do not constitute a unified “far-right” bloc and that their relationship to democratic institutions varies. After examining their ties to the United States and Europe, the study seeks to determine whether the current shift to the right is a lasting political era or a temporary fluctuation in Latin American political cycles.*

Keywords: *New Right, Latin America, public security, nationalism*

Bevezetés

Latin-Amerika politikai térképe az utóbbi években látványosan átrendeződött. Míg 2023 elején a térség huszonegy független országából még tizenegyben különböző összetételű baloldali kormány volt hatalmon, addig a jelen írás készítésének időpontjára, 2026 nyarára a jobbközéphez vagy a radikális jobboldalhoz sorolható elnökök kerültek többségbe. Az, hogy a jobboldali pártok Argentínában, Salvadorban, Ecuadorban, Chilében, Kolumbiában, Peruban és Hondurasban is megerősödtek, azt mutatja, hogy nem elszigetelt jelenségről van szó. Ugyanakkor a két legnagyobb gazdasági súllyal és lakosságszámmal rendelkező latin-amerikai demokrácia, Brazília és Mexikó még mindig baloldali vezetés alatt áll.¹

A választási eredmények alapján könnyű lenne megtenni azt az általánosító kijelentést, hogy Latin-Amerika jobbra fordult. Az elmúlt évtized politikai ciklusai azonban óvatosságra intenek. A tekintélyes latin-amerikanista történész és elemző, Carlos Malamud arra emlékeztet, hogy a 2015 és 2026 között a térségben tartott negyvenhat elnökválasztásból mindössze tizenhatot nyertek meg a hivatalban lévő erők, míg harminc alkalommal az ellenzék győzött. Ez azt jelenti, hogy a választók gyakrabban döntöttek a hivatalban lévő politikai erők leváltása mellett, és ebben nem feltétlenül az ideológiai szimpátia vezérelte őket.² A jobboldali győzelmek ezért nem szükségszerűen egy általános ideológiai jobbratulódás bizonyítékai, hanem a hivatalban lévő kormányokkal szembeni elégedetlenség következményei is lehetnek.

A kérdés tehát összetett. Valójában két eltérő eredőjű, de egymással összefüggő folyamatot kell megkülönböztetni. Az egyik egy új jobboldali politikai tömb megerősödése: az argentinai Javier Milei, a salvadori Nayib Bukele, a chilei José Antonio Kast, az ecuadori Daniel Noboa, a hondurasi Nasry Asfura, a perui Keiko Fujimori és a kolumbiai Abelardo de la Espriella különböző politikai programot és stílust képvisel, mégis több közös vonás kapcsolja őket össze.³ A másik jelenség a hagyományos pártrendszer válsága: a választók egyre inkább büntetik a már megszokott nagy pártokat, amelyeknek évek vagy évtizedek óta nem sikerül megoldaniuk a társadalmi-gazdasági problémákat, és olyan új szereplőket keresnek, akik a politikai rendszer radikális átalakítását ígérik. A folyamatnak fontos nemzetközi dimenziója is van: Donald Trump politikai modellje erőteljes hatást gyakorol a latin-amerikai jobboldalra, de az ideológiai és a kommunikációs minták nem kizárólag Washingtonból érkeznek, mert a politikusaik egymás számára is referenciaponttá váltak, és szerteágazó kapcsolatokat építenek ki. Így ma már Európában, különösen Spanyolországban és bizonyos más – magyar, olasz, német – jobboldali hálózatokban is partnereket keresnek.⁴

A tanulmányom tárgyát képező „új jobboldal” megjelenése ezért nem a korábbi jobbközép visszatérésére utal, ahogyan azzal sem egyszerűsíthető le a jelenség – annak ellenére, hogy a nemzetközi sajtó egy része és néhány elemző is azt teszi –, hogy a „szélsőjobbaldali” kategóriába soroljuk őket. E pártok számos tényező kölcsönhatásából jöttek létre, amelyek eredménye egyszerre tekinthető választási trendnek és egy új politikai modell kialakulásának. Az elemzésem célja a latin-amerikai kormányokban 2026 nyarára megjelent új jobboldal jellemzőinek a bemutatása. Nem kívánom az egyes országok, kormányok, pártok és politikusok esetét külön elemezni,⁵ inkább a tendenciát igyekszem felvázolni a közös jellemzőik alapján, s kiemelni azokat a tényezőket, amelyek arra utalnak, hogy az események egy összefüggő folyamatot alkotnak.

Az elemzés először azt vizsgálja, hogy mi jellemzi az új jobboldali kormányokat, és milyen okok magyarázzák a sikereiket. Ezután arra a vitára tér ki, amely arról folyik, hogy az esetükben valóban szélsőjobbaldali kormányokról van-e szó, és a mostaniak miben különböznek a korábbi latin-amerikai jobboldaltól. Végül a szóban forgó kormányok nemzetközi – főleg az amerikai egyesült államokbeli és kisebb részben az európai – kapcsolatait mutatja be. Zárógondolatként arra próbálok választ adni, hogy mindez egy tartós jobboldali korszak kezdetét jelenti-e. Mivel a jelen és a legközelebbi múlt kérdéseit tárgyalom, a forrásaimat elsősorban a friss politikai elemzések és tudósítások jelentik, amelyeket a saját megfigyeléseimmel is kiegészítetek annak érdekében, hogy levonhassam a következtetéseimet.

A latin-amerikai új jobboldal jellemzői

E sokszínű csoport egyik fő ismérve, hogy sokkal kevésbé kötődik a hagyományos pártokhoz, mint a korábbi konzervatív-jobbközép politikai erők. A politika Latin-Amerikában is – akárcsak az Egyesült Államokban és bizonyos európai országokban – egyre inkább személyek köré szerveződik, a közösségi média pedig a mozgósítás egyik legfontosabb színterévé lép elő. A párt nem feltétlenül önálló ideológiai és társadalmi érdekképviseletként jelenik meg, hanem egy politikai márka hordozójaként. Ez összefügg a latin-amerikai pártrendszerek válságával: amikor a hagyományos formációk elveszítik a társadalmi beágyazottságukat és hitelességüket, megnyílik a tér az olyan vezetők előtt, akik a saját személyük köré építenek ki egy politikai mozgalmat.⁶ Ez nem idegen a latin-amerikai közegtől: a *caudillismo*⁷ rendszere már a 19. század elejétől jelen van,⁸ sőt gyakran diktatúrába is torkollott.

Az új vezetők a modern tömegkommunikáció, mindenekelőtt a közösségi média segítségével építik fel a politikai identitásukat. A választó és a politikus közötti közvetítő intézmények – pártok, sajtó, hagyományos politikai szervezetek – jelentősége csökken, miközben a közvetlen kommunikáció felértékelődik – így a politikus egyszerre lesz vezető, márka, influenszer és politikai tartalomgyártó. Az utóbbi évek latin-amerikai közegében a kolumbiai De la Espriella erre a legjobb példa: az önmagát Tigrisnek nevező politikus egyszemélyi márkává vált, a kampányában a politikai üzenethez látványos rendezvények, nemzeti szimbólumok, zenei és vizuális elemek és közösségimédia-tartalmak kapcsolódtak. A politikai program részben politikai előadássá alakul: a választó nemcsak egy politikai ajánlatot kap, hanem egy olyan erős identitást is, amelyhez érzelmileg kötődhet.⁹

Az új jobboldal egyik fő jellemzője a konfliktusokon keresztül történő politizálás lett, azokból nyer erőt, politikai energiát: a „régit”, a „kaszt”, a baloldalt, a progresszíveket, a *woke* mozgalmakat, a bürokrácia vagy éppen a bűnözői csoportokat olyan ellenségképekké váltak, amelyekkel szemben a vezetők önmagukat a „normális emberek” képviselőiként határozzák meg. Ez a populista logika az egyes országokban eltérő ellenségképeket hoz létre, de a szerkezete hasonló. A politikai tér így ebben a felfogásban két táborra oszlik: az egyik oldalon állnak azok, akik a népet képviselik, a másikon azok, akiket a nép ellenségeiként és a fejlődés akadályaként mutatnak be. Mílei esetében az elmúlt évtizedeket irányító pártok és a mögöttük álló szervezetek által alkotott „kaszt”, Bukele kapcsán a bandák és a szervezett bűnözői világ szolgált ilyen mobilizáló ellenpontként. A politikai ellentét erkölcsi szembenállássá is vált.

A mai Latin-Amerika talán legfontosabb közös politikai témája a közbiztonság. A bűnözés, az erőszak, a droggartellek működése, a zsarolás és a szervezett bűnözés egyéb formái olyan valós kihívásokat jelentenek, amelyekre a hagyományos politikai erők a legtöbb országban nem tudtak meggyőző választ adni. Az új jobboldal éppen ezen a területen nyújt világos és könnyen kommunikálható alternatívát: rendet, erősebb államot, a bűnözőkkel szembeni könyörtelenséget, „kemény kezet” ígér.¹⁰ Fujimori Peruban, De la Espriella Kolumbiában, Noboa Ecuadorban, Kast Chilében és Asfura Hondurasban egyaránt a rend és a kemény fellépés ígéretével jutott el az elnöki tisztségig. Ezek a politikusok nem csak azt mondják, hogy csökkenteni kell a bűnözést, hanem azt is állítják, hogy erre azért nem képes a korábbi politikai osztály, mert gyenge, túlzottan bürokratikus és engedékeny. A rend helyreállításának az ígérete egyúttal a politikai rendszer megújításának az ígéretévé is válik.

A salvadori Bukele e politika legismertebb, többek számára is követendőnek tartott példája. A bandák által folytatott utcai erőszak visszaszorításával a térség egyik legnépszerűbb vezetőjévé vált, miközben a politikája a hatalom koncentrációjával, rendkívüli állapot bevezetésével, az alkotmányos garanciák felfüggesztésével és súlyos jogsértésekkel jár együtt.¹¹ A legendássá vált, negyvenezer fogvatartottra tervezett „megabörtönét” az új jobboldal elnökjelöltjei más országokban is a bűnözés elleni hatékony fellépés mintájaként említették.¹² Az, hogy a biztonság jelszavával végrehajtott politikája modellként jelenik meg más latin-amerikai jobboldali politikusok számára, arra utal, hogy nemcsak ideológiát, hanem politikai és kormányzási eszközöket is átvesznek egymástól. Már korábban ismert jelenség, hogy minél súlyosabb a társadalomnak a bűnözéstől való félelme, annál könnyebben elfogadhatóvá válhatnak az olyan politikai megoldások, amelyek korlátozzák az egyéni jogokat, vagy növelik a végrehajtott hatalom erejét.¹³ Így a közbiztonság kérdése egyben a liberális demokrácia határaitól szóló vita tárgyává is válik. Az új jobboldal egyik legfontosabb kérdése az, hogy milyen intézményi és jogállami korlátok között akarja megteremteni a rendet.

A biztonságpolitikai üzenetek sikerét tovább erősíti az új jobboldal kommunikációs stílusa. A politikusaik a hagyományos konzervatívoknál hatékonyabban alkalmazzák a közösségi médiát a politikai mozgósításra, és támadóbb nyelvezetet használnak az ellenfeleikkel, különösen a baloldallal szemben. A közösségi média logikája kedvez a rövid, erőteljes mondanivalóval rendelkező és érzelmekkel túlfűtött üzeneteknek. A bonyolult szakpolitikai kérdésekből így könnyen egyetlen szimbólum vagy jelszó, jelmondat lesz.¹⁴ Milei esetében ilyen volt a láncfűrészes, amely az állam leépítésének és a régi politikai rendszer felszámolásának az ígéretét sűrítette magába. Bukele világában a megabörtön, De la Espriella kampányában a tigris jelképe, más vezetőknél a zászló vagy a nemzeti identitás vizuális elemei töltönek be hasonló szerepet.

A választó számára nem feltétlenül szükséges a teljes gazdasági vagy biztonságpolitikai program ismerete: elegendő lehet az egy képpel és az általa közvetített érzéssel, egyben identitásképző elemmel való azonosulás. Ez a politika érzelmi jellegét erősíti, és megkönnyíti, hogy a rendszerek határokon átívelően összekapcsolódjanak. Egy sikeres politikai szimbólum gyorsan reprodukálható más országokban is. De la Espriella kolumbiai kampánya erre a legutóbbi példa: a programjában és a kommunikációjában egyszerre jelentek meg Milei, Bukele és Trump elemei. Argentínából az állam leépítésének gondolata, Salvadorból a rendíthetetlen szigort alkalmazó biztonságpolitika, az Egyesült Államokból a nacionalista és elitellenes retorika bizonyos elemei kerültek át.¹⁵ Az új politikus tehát nem egyetlen ideológiai modellt vesz át, hanem különböző vezetők repertoárjából válogat. Míg

a régi jobbközép elsősorban a saját pártjainak és politikai hagyományainak a keretei között gondolkodott, az új jobboldal inkább egyfajta nemzetközi „tanulási folyamatban” vesz részt, hiszen az egyik országban kidolgozott kampánytechnika, politikai szimbólum vagy kormányzási módszer megjelenik egy másik államban is.

Legalább ilyen fontos a kulturális jellegű nézetkülönbségek előtérbe kerülése. Az új jobboldal egyre gyakrabban a progresszív politikával szemben határozza meg önmagát, és a *woke* mozgalom, a genderpolitika, a feminizmus, az LMBTQ-jogok, a bevándorlás és bizonyos történelmi értelmezések körüli vitákat a saját politikai táborá körülgazdálkodására és mozgósítására használja fel. A nemzeti identitás, a vallás, a hagyomány és a múltértelmezés ügye ezért sokkal hangsúlyosabbá válik, mint korábban.

A különböző alkotóelemek közül nem feltétlenül a gazdaságpolitika teremti meg a legszorosabb közös nevezőt. Milei radikális libertárius gazdaságpolitikája például nehezen hozható összhangba azokkal a jobboldali kormánykéval, amelyek az állam erősítését és a biztonsági apparátus kiterjesztését hangsúlyozzák. Ami összekapcsolja őket, az a kulturális és a politikai ellenállás közös nyelve: a progresszivitással, a régi politikai elittel és a hagyományos intézményi korlátokkal szembeni fellépés. Az új jobboldal így egyszerre lehet piacpárti és államerősítő, libertárius és rendpárti, nacionalista és nemzetközi hálózatokba kapcsolódó. Ez az első pillantásra ellentmondásos kombináció a jelenség egyik lényege: nem egyetlen, minden országban azonos „ideológiai csomagról” van szó, hanem egy olyan politikai „készletről”, amelyből a különböző vezetők a saját társadalmi és választási környezetüknek megfelelő elemeket válogatják ki. Éppen ezért az új jobboldal politikai karakterét nem egyetlen ideológiai címke írja le a legjobban – pontosabb egy olyan vezetőkörpontú, populista, rendpárti és erőteljes kulturális önmeghatározást alkalmazó politikai családról beszélni, amelyben a gazdasági liberalizmus, a nacionalizmus és az autoriter kormányzási hajlam eltérő arányban keveredik. Olyan problémákra kínál egyszerű, erőteljes válaszokat, amelyekre a korábbi kormányok sok esetben nem tudtak meggyőző megoldást találni.

A siker okai

A választási eredmények mögött egyszerre vannak jelen a gazdasági nehézségek, a közbiztonsági aggodalmak, a hagyományos politikai pártok hitelvesztése, a baloldali kormányokkal szembeni csalódottság és a választók egy részének a változás, a rend és a kiszámíthatóság iránti egyre határozottabb igénye. Ezeket tovább erősíti az a politikai környezet, amelyben az ellenzéki jelölteknek általában kedvezőbb a helyzetük, mint a hivatalban

lévő kormányoknak. A tanulmány elején már hivatkozott Carlos Malamud megállapítása szerint a választók az esetek többségében nem valamely ideológia következetes támogatása, hanem az inkumbens vezetők megbüntetése mellett döntenek. A jobboldal jelenlegi sikere tehát „büntetőszavazás” eredménye is: a támogatói nem feltétlenül azért szavaznak Mileire, Bukelére vagy Kastrá, mert mindenben egyetértenek a politikai programjukkal, hanem azért, mert elutasítják az előző kormányt, és a közelmúlt csalódásai miatt a radikálisabb alternatívát hitelesebbnek tartják.¹⁶

A jobboldali siker legfontosabb okát a közbiztonság kérdésében azonosíthatjuk. Latin-Amerikában a bűnözés, az erőszak, a kábítószer-kereskedelemhez kapcsolódó szervezett bűnözés, a zsarolás és a bandák működése szinte mindennapi tapasztalattá vált. A probléma súlyossága országonként eltérő, de a biztonságérzet romlása mindenütt jelentős.¹⁷ Peru, Kolumbia, Ecuador, Chile és Honduras új jobboldali vezetői egyaránt a rend és a „kemény kéz” ígéretével kampányoltak. Ez a kommunikáció részben túlzó, részben azonban konkrét eseményekre reagál: Ecuadoron és Perun valóban jelentős erőszakhullám söpört végig az elmúlt években, miközben Chilében a lakosság az atrocitásokat a régió más, magasabb bűnözési rátával rendelkező országainál is súlyosabbnak érzékelte – habár ezt a meggyőződésüket a statisztikák nem támasztják alá, mégis fontos tényező volt Kast 2025-ös győzelmében.¹⁸ Kolumbiában az erőszak már az 1970-es évek óta jelen lévő, mindennapi életélménye a társadalomnak.

Az új jobboldal tehát egy létező és – országtól függően – évek vagy évtizedek óta megoldatlan problémára kínál radikális választ, amelynek keretében könnyörtelenül le kíván számolni a bűnözés minden formájával (terrorcsoportok, drokartellek, nemzetközi szervezett bűnözés, utcai bandák). Salvadorban a kormány a rendkívüli állapot bevezetése és a tömeges letartóztatások révén jelentősen visszaszorította a bandák által kifejtett erőszakot, és ezzel rendkívüli népszerűséget szerzett – ugyanakkor a program keretében a legkisebb gyanú esetén is bárki börtönbe kerülhet, az igazságszolgáltatás pártatlansága és a fogvatartottak jogai pedig nem biztosítottak.¹⁹ A bukelei modell jól jelzi, hogy a közbiztonság kérdése erős politikai mobilizáló erő lehet, de azt is, hogy a társadalmi rend iránti igény és a liberális demokrácia korlátai között feszültség alakulhat ki. A biztonsági problémák mögött ugyanakkor mélyen beágyazott társadalmi okok is meghúzódnak: az erőszak nem választható el a szegénységtől és az egyenlőtlenségtől. A baloldali kormányok azonban egyiket sem tudták megszüntetni (Közép-Amerika, Kolumbia és Ecuador esetében még romlott is a helyzet).²⁰ Ezért a választók egyre növekvő hányada érzi úgy, hogy a korábbi kormányok sem a társadalmi, sem a biztonsági kihívásokra nem adtak kielégítő választ, a jobboldal pedig az erő és a rend politikájával lép be a kialakult vákuumba.

Latin-Amerikában a gazdasági bizonytalanság régi teher, de az elmúlt években a Covid-járvány, az infláció, az alacsony gazdasági növekedés és a társadalmi mobilitás korlátozottsága tovább gyengítette a kormányok iránti bizalmat. Az új jobboldal a problémákra két, egymással összekapcsolódó választ kínál: az egyik szerint csökkenteni kell az állam nagyságán és bürokratikuságán, s javítani a hatékonyságán, a másik pedig, hogy a gazdaságot felszabadító radikális reformokra van szükség. Javier Milei politikája ennek a legmarkánsabb változata: a választási hadjárata során mutogatott láncfűrészt egyrészt a költségvetés megreformálásának a szimbóluma lett, másrészt azt is kifejezte, hogy az állam és a hagyományos politikai rendszer radikális visszavágására van szükség.²¹ Az argentin társadalom láthatóan²² jól reagált a változás ígérletét hordozó kampányra.

A jobboldali fordulat társadalmi hátterének fontos eleme a középosztály helyzete. A társadalmi felemelkedés ugyanis önmagában nem szünteti meg a bizonytalanságot, mert az, aki elér egy bizonyos életszínvonalat, sokszor azért aggódik, mert már van mit elveszítenie. Féltet attól, hogy romlik a közbiztonság, elveszíti a munkáját, csökken az életszínvonala, és a gyermekei rosszabb helyzetbe kerülnek. Ez a szorongás politikailag rendkívül jól kiaknázható. Ilyenkor különösen vonzó lehet egy olyan politikus, aki egyszerű magyarázatot és cselekvést ígér.²³ A pandémia ezt a folyamatot tovább erősítette, és a koronavírus-járvány után a sérülékenyebb társadalmi csoportok teljesen elvesztették a jövőbe vetett bizalmukat. A bizonytalanság érzése olyan politikai keresletet hozott létre, amelyben a választók egy része már nem fokozatos reformokat, hanem drasztikus változást akar.²⁴ Már nem feltétlenül egy ideológia vagy párt mellett kötelezik el magukat, inkább abban reménykednek, hogy valaki végre képes lesz szakítani az eddigi helyzettel. A latin-amerikai új jobboldal egyik legfontosabb politikai terméke tehát – ahogyan azt a kampányokban is hallhattuk – maga a változás ígérete: a rendszer felszámolása, a „kaszt” eltávolítása, az állam visszavágása, a bűnözők elleni kemény fellépés és a progresszív kulturális politika visszaszorítása mind ugyanabba a narratívába illeszkedik, amely szerint minden elromlott, ezért valami radikálisan újra van szükség.

Az új jobboldal sikereit azonban nem lehet csak a saját erejével magyarázni, legalább ennyire fontos hozzá az ellenfelei gyengesége. A baloldali kormányoktól a választók gazdasági fejlődést, a szegénység mérséklését, jobb közszolgáltatásokat és társadalmi reformokat vártak. Mivel ezek a várakozások nem teljesültek, a jobboldalnak lehetősége nyílt arra, hogy a csalódást a maga számára politikai tőkévé alakítsa. A rájuk szavazók nem feltétlenül lettek hirtelen jobboldaliak: a voksukkal egyszerűen a változás mellé álltak.²⁵ Ugyanakkor az új irányzat felemelkedésével nemcsak a bal-, hanem a hagyományos jobboldal is válságba került. A latin-amerikai választók

egyre növekvő hányada tartja már hiteltelennek azokat a mérsékelt konzervatív pártokat, amelyek korábban a jobboldali politikai alternatívát jelentették. Az új jobboldal vezetői ezért kettős harcot hirdetnek, mindkét régi oldal ellen egyszerre, s ennek részeként újra akarják szervezni a teljes jobboldal politikai képviselését.²⁶ A tevékenységük eredményeként a régi pártok helyét új mozgalmak, egyszemélyes „márkák” és országokon átívelő hálózatok foglalhatják el.

Szélsőjobboldal vagy új jobboldal?

Az új jobboldali latin-amerikai kormányok értelmezésének az egyik legszeszettebb kérdése, hogy milyen politikai kategóriába sorolhatók. A közbeszédben, a sajtóban és az elemzésekben is gyakran használják rájuk a „szélsőjobboldali”, „ultrajobboldali”, „radikális jobboldali” vagy a „jobboldali populista” megnevezést. Ezek azonban nem egymás szinonimái. A fogalmi különbségek azért fontosak, mert ha minden olyan politikust, aki radikálisabb a korábbi jobbközépnél, szélsőjobboldalinak bélyegzünk, akkor nehezen tudjuk megkülönböztetni egymástól a sajátos politikai projektjeiket. Ráadásul mindegyikük alapvetően különbözik a 20. század során ismertté vált szélsőjobboldali politikusoktól, így ez a leegyszerűsítő elnevezés a történelmi tapasztalatok miatt sem helytálló. A szélsőjobboldali pártok és ideológiák szakértője, Cas Mudde holland politológus műveiben alkalmazott megközelítés szerint a radikális jobboldal elfogadja a demokráciát, de a liberális demokrácia bizonyos alapelveit, például a kisebbségi jogok egy részét megkérdőjelezi. Ezzel szemben a szélsőséges jobboldal magát a demokratikus alapelveket is elutasíthatja.²⁷ Ez a különbségtétel Latin-Amerikában különösen fontos. Az új jobboldali vezetők között ugyanis jelentős eltérések vannak abban, hogy milyen viszonyban állnak a demokratikus intézményekkel, milyen gazdaságpolitikát folytatnak, milyen társadalmi csoportokat tekintenek a politikai ellenfelüknek, és mennyire törekednek a hatalom koncentrációjára. A „szélsőjobboldal” ezért nem lehet egy rájuk vonatkozó kizárólagos gyűjtőfogalom; pontosabb egy viszonylag heterogén új jobboldali politikai családról beszélni, amelynek a tagjai különböző mértékben radikálisak.

A fogalmi különbségtétel egyik lényege a demokráciához való viszony. Egy politikus lehet erősen nacionalista, konzervatív, populista vagy akár radikálisan piacpárti úgy is, hogy közben elfogadja a választási verseny alapjait. A probléma akkor jelentkezik, ha a demokratikus intézmények korlátozását nem kivételes eszközként, hanem politikai célként kezeli. A bírói függetlenség, a parlament, a sajtószabadság vagy az alkotmányos korlátok gyengítése már túlmutat azon, hogy egy kormány egyszerűen keményebb

vagy konzervatívabb politikát folytat; a salvadori Bukele ebből a szempontból is kiemelendő, mert az ő esetében már a demokrácia működése is megkérdőjeleződik.

A 20. század során Latin-Amerika országaiban létrejött diktatúrák mindegyike – Kuba kivételével – jobboldali rezsim volt, az új jobboldal szereplői viszont eltérő módon viszonyulnak a hazájuk autoriter rendszeréhez. 1976 és 1983 között Argentínában, 1973 és 1990 között pedig Chilében állt fenn a régió két legkegyetlenebb, a legtöbb halálos áldozatot követelő rendszere, amelyekben a jogfosztás mellett mindennaposnak számított a rendszerrel egyet nem értők halálra kínzása és eltüntetése, valamint a gyermekeknek a rezsim céljaira történő felhasználása.²⁸ A diktatúrák bukása után mindkét országban megkérdőjelezhetetlen konszenzus alakult ki a jobb- és a baloldal között azok elítélése kapcsán, s minden politikai párt egyetértett abban, hogy a történetek elfogadhatatlanok voltak, az atrocitásokat semmi sem igazolhatta. Napjainkban azonban ez a hozzáállás is változóban van: az argentin Javier Milei és a chilei José Antonio Kast elnök is rendszeresen megengedően nyilatkozik a korábbi diktatúrák tevékenységéről, az akkor történtek egy részét igazolhatónak véli, s kilátásba helyezte az áldozatok emlékhelyének a bezárását vagy átértelmezését, valamint a visszaélések miatt elítéltek egy részének a kiengedését, rehabilitálását. Kast esetében egyértelműen megfigyelhető a Pinochet-rendszerhez fűződő pozitív viszony (büszkén vállalja, hogy az 1988-as népszavazáson a diktatúra fennmaradása mellett voksolt),²⁹ míg Mileinél és az alelnökénél az áldozatok ártatlanságának a megkérdőjelezése és az állami terror relativizálása kerül előtérbe.³⁰ Korábban Jair Bolsonaro volt brazil elnök is csodálatos időszaknak nevezte a diktatúrák idejét.³¹ Az ilyen nyilatkozataik megnehezítik, hogy a szereplőket ne soroljuk egyértelműen a szélsőjobboldalhoz, hiszen tömeggyilkos jobboldali diktatúrákat vesznek a védelmükbe. Más intézkedéseik azonban a politikai jobboldal egyéb szegmenseihez sorolják őket, ami újabb érv amellet, hogy valójában egy külön kategóriát képviselnek, amelyben jelen van a diktatúrák tetteinek egy részét legitimáló, szélsőjobboldali tónust használó retorika is.

Az új jobboldal újdonsága akkor tűnik ki igazán, ha összevetjük őket a korábbi jobbközépellel. Az ezredfordulót megelőző és követő évek jobboldali pártjai elsősorban a gazdaságpolitikai kérdésekben különböztek a baloldaltól: a piac liberalizációját, a privatizációt, a fiskális fegyelmet és a technokrata kormányzást hangsúlyozták. Az új jobboldal ennél szélesebb spektrumot kínál: az esetükben a gazdasági liberalizmus bizonyos formái mellett a közbiztonság, a bevándorlás elítélése (annak törvénytelen és legális formájában is), a kábítószer-kereskedelem elleni „pánamerikai” harc, a nemzeti identitás, a genderkérdés, a *woke* mozgalom és a baloldallal szembeni nyílt kulturális harc kerül a középpontba.

A korábbi jobbközép politikusok számára fontos volt a mérsékelt hangnem, valamint a szakértelem és a kormányzóképeség demonstrálása. Az új jobboldal képviselői általában azzal szereznek támogatást, hogy nem úgy beszélnek, mint egy „hagyományos” politikus. A radikális megfogalmazás, a provokáció és a konfliktus tudatos mozgósító eszközüké vált. Miközben a politikai rendszerből való kiábrándulásra építenek, maguk is egyre szervezettebb politikai hálózatokat hoznak létre. Az *establishment* ellen harcolnak, és nemzetközi kapcsolatokat építenek más országok hasonló mozgalmával. Bár a nemzeti szuverenitást hangsúlyozzák, ideológiai mintákat és a mindennapok politizálásának a gyakorlatait importálják más latin-amerikai országokból, az Egyesült Államokból vagy Európából. Az új jobboldal tehát egy új politikai kombináció, amelyben gazdasági liberalizmus, rendpártiság, populizmus, nacionalizmus, kulturális hegemoniára törekvés és erős vezetői politizálás kapcsolódik össze. Országonként eltér, hogy az említett elemek közül melyik kerül előtérbe. Milei, Bukele, Kast, Noboa, Fujimori, De la Espriella és Flávio Bolsonaro (a volt elnök fia) is ugyanahhoz a politikai családhoz tartozhat, de nem azonos politikai projektet képvisel. A jelenlegi latin-amerikai jobboldal a választási térképen egységesnek látszik, miközben ideológiailag és kormányzási szempontból eltérő.

Nemzetközi kapcsolatok

Az új latin-amerikai jobboldal nemzetközi kapcsolatrendszerének közép-pontjában az Egyesült Államok áll. A reláció egyszerre több szinten működik: az USA geopolitikai partner, biztonságpolitikai szövetséges, gazdasági és diplomáciai támasz, Donald Trump pedig politikai és kommunikációs modell is. A szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem, a fegyveres csoportok és az illegális migráció egyaránt olyan kérdés, amelyben Washington hagyományosan meghatározó szereplő a térségben, az új latin-amerikai jobboldal pedig éppen ezekben a témákban hangsúlyozza a legerősebben a határozott fellépést.

Mindez tökéletesen illeszkedik Trump külpolitikai stratégiájába. Latin-Amerika sorsára az elmúlt kétszáz évben közvetlen hatást gyakorolt az ún. Monroe-doktrína és annak a mindenkori kiegészítései.³² Azok alapján ugyanis az USA „a nyugati féltekét” a kizárólagos befolyási övezetének tekintette. Egy időre azonban részben kiesett Washington látómezejéből, de a Donald Trump nevéhez fűződő kiegészítéssel és az új nemzeti biztonsági stratégiával napjainkra a helyzet újra megváltozott:³³ a térség ismét az amerikai kormány külpolitikájának egyik legfontosabb fókuszterületévé vált. A Fehér Ház elvárja, hogy a kontinens egészén az USA befolyása érvényesüljön, és minden ország politikája összhangba kerüljön az Egyesült Államokéval. Szintén fontos tényező a geopolitikai átrendeződés. Kína az

utóbbi évtizedekben jelentős gazdasági és politikai jelenlétet épített ki Latin-Amerikában, és a legtöbb ország számára fontos, akár első számú kereskedelmi és beruházási partner lett.³⁴ Washington számára ezért a latin-amerikai jobboldali kormányokkal való szoros kapcsolat a Pekinggel folytatott globális verseny egyik regionális dimenziója is.

A legtöbb latin-amerikai új jobboldali vezető számára ideológiai, viselkedési és kommunikációs szempontból már 2017 óta Trump személye szolgál referenciapontként, s e tény az általuk adott interjúkban és a kampánybeszédekben is nyíltan elismerik.³⁵ Trump tehát politikai mintává, egy új politikai stílus kiindulópontjává vált. Az általa elindított trend alapja a folyamatos konfliktusteremtés, a figyelem megszerzése, az *establishment*-tel szembeni fellépés, a nacionalista retorika, valamint a korábban nem tapasztalt közvetlen, gyakran spontán (sok esetben egyértelműen átgondolatlanak mondható) kommunikáció. Márpedig ez a stílus jól illeszkedik a Latin-Amerikában meglévő társadalmi elégedetlenséghez. Az a politikus, aki nem akar kompromisszumot kötni, egyértelműen megnevezi az ellenségeit, és azt ígéri, hogy mindenáron rendet tesz, könnyebben tudja elhittetni magáról, hogy ő tudja kielégíteni a változás iránti igényt.

Ez nem jelenti azt, hogy minden latin-amerikai (új) jobboldali vezető a jelenlegi amerikai elnök egyszerű másolata lenne, habár a sajtóban közülük többen is megkapták a „trópusi Trump” megnevezést. Tény azonban, hogy mindannyian ugyanabban a nemzetközi politikai térben mozognak, amelyben Trump legitimálta a személyi vezetés és a radikális retorika új formáit. A régióban zajló kábítószer-kereskedelem, a bűnözői hálózatok országokon átívelő tevékenysége, a fegyveres csoportok jelenléte és a migráció egyaránt olyan probléma, amely már nem kezelhető kizárólag nemzeti szinten. Az új jobboldali kormányok ezért abban érdekeltek, hogy minél szorosabb együttműködést alakítsanak ki Washingtonnal. A kétoldalú kapcsolat természetesen nem új fejlemény, hiszen az Egyesült Államok évtizedek óta fontos biztonságpolitikai szereplő Latin-Amerikában, ami azonban mindig – különböző mértékű – konfliktusokkal járt. Most szinte valamennyi említett ország csatlakozott Trump „Amerikák pajzsa” nevű kezdeményezéséhez, amelynek keretében együttesen próbálnak fellépni a földrészt veszélyeztető tényezők ellen.³⁶ A részvételükkel pedig fontos szövetségesként tartják maguk mellett a világ vezető hatalmát, és elkerülhetik azokat a gazdasági szankciókat és politikai jellegű támadásokat is, amelyeket a Trumpgal kevésbé szimpatizáló kormányok (Mexikó, Brazília, korábban Kolumbia) szenvednek el. A kapcsolat így kölcsönösen előnyös politikai szövetségként értelmezhető: Washingtonnak regionális partnerekre van szüksége, a latin-amerikai kormányok pedig biztonsági, gazdasági és diplomáciai támogatást várnak tőle.

A latin-amerikai új jobboldali szereplők nemcsak Washington felé orientálódnak, mivel az Egyesült Államok mellett Európában is olyan politikai hálózatok jöttek létre, amelyek a velük való együttműködést segítik.³⁷ Az európai kapcsolatok terén különösen fontos szerepet tölt be Spanyolország. A vele való közös identitástudat alapja a spanyol nyelv, a katolikus hagyomány és egy sajátos civilizációs önértelmezés. Ez a felfogás már a 20. század közepén megjelent a *Hispanidad* fogalmában: a spanyolul beszélő országok közötti ideológiai és kulturális együttműködés szüksége már Francisco Franco diktatúrája idején is hangsúlyosan került szóba.³⁸ Az európai új jobboldalhoz tartozó (és a radikális nézetei, valamint a korábbi diktatúráról való, kevésbé kritikus véleménye miatt általában szélsőjobboldalinak nevezett) Vox párt és annak alapítványai elsősorban e kulturális-tradicionalista alapon próbálják összekapcsolni a spanyol és a latin-amerikai jobboldali politikai erőket.

Az amerikai és a latin-amerikai radikalizálódó jobboldal kapcsolatainak a megerősödését Európából elsősorban a 2013-ban alapított spanyol Vox segítette, de az ibér államon kívül Magyarország és Olaszország is komolyan támogatta/támogatja az új szereplőket. Az előbbi által alapított jobboldali hálózatok és intézmények szerepet kaptak a latin-amerikai jobboldali jelöltek kampányának a sikerében is (a chilei szál feltárását nemrég végezték el a latin-amerikai oknyomozó újságírók),³⁹ míg az utóbbi esetében a második világháború utáni neofasiszta mozgalmak és a dél-amerikai diktatúrákkal fennálló történelmi kapcsolatok is előzményként említhetők. Mindez azt mutatja, hogy – bár ma új a politikai forma, az eszköztár és a kommunikáció – bizonyos ideológiai elemeknek hosszúra nyúló történelmük van. Az új hálózatok tudást is közvetítenek: konferenciák és alapítványok teremtenek olyan közeget, amelyben a különböző országok jobboldali szereplői kampánystratégiákat, kommunikációs módszereket, tapasztalatot cserélhetnek.

A nemzetközi kapcsolatok talán legérdekesebb dimenziója azonban maga Latin-Amerika, mert a térség új jobboldali vezetői egymás számára is példává váltak: Milei gazdasági programja Argentínán kívül is referenciapont, Bukele biztonságpolitikai modellje más országokban is megjelenik, Bolsonaro a kulturális és a politikai polarizáció egyik mintájává vált. Ezért az új jobboldal térnyerését leginkább a politikai repertoár áramlásaként és egyfajta „tanulási folyamatként” lehet értelmezni. Nem teljes ideológiákat másolnak át egyik országból a másikba, hanem olyan elemeket, amelyekről azt látják, hogy ott, ahol már működnek, sikeresnek bizonyultak. A legutóbbi példa erre Kolumbia. De la Espriella a kampánya során egyszerre merített Milei, Bukele, Trump és Bolsonaro példájából, de ez nem egy koherens rendszer mechanikus átvételét jelentette, hanem egy válogatást: mindegyik vezetőtől azt az elemet adaptálta, amely a saját választói környezetében a leghatékonyabbnak tűnt.

Tartós új jobboldali korszak?

A tanulmány vége előtt vissza kell térnünk az alapvető kérdéshez: valóban egy új latin-amerikai jobboldali korszak kezdetét látjuk, vagy csupán a politikai inga újabb kilengését? A válasz ma még nem egyértelmű. Az új jobboldal felemelkedése túlságosan is jelentős ahhoz, hogy pusztán véletlen választási eredmények sorozataként kezeljük, ugyanakkor korai lenne azt állítani, hogy a régió társadalmi egységesen jobbra tolódtak volna.

A hosszabb távon fennálló fordulat lehetősége mellett szól, hogy egymást követően több országban is győztek az új jobboldal jelöltjei, és tartósnak mutatkozik a társadalmi attitűdök módosulása is. Az érintett formációk olyan politikai nyelvezetet, eszközrendszert és kommunikációs stratégiát hoztak létre, amely számos államban képes megszólítani a bizonytalan, a közbiztonság miatt aggódó, a hagyományos pártokból kiábrándult és a kulturális változásokkal szemben ellenérzéseket tápláló választókat.

Ugyanakkor sorolhatunk érveket a „tartós jobboldali korszak” tézise ellen is. Ugyanis olyan társadalmak képe rajzolódik ki, amelyek rendkívül elégedetlenek a hivatalban lévő kormányokkal, ezért inkább az ellenzéknek adnak ideiglenesen bizalmat, részben függetlenül annak ideológiai irányától. Ebből következik az új jobboldal legnagyobb kihívása is: a választási sikerük után kormányozniuk kell. Ellenzéki pozícióban könnyű azt állítani, hogy az ország problémáinak az oka a régi politikai elit, a baloldal, a bürokrácia, a bűnözők, a *woke* vagy a korrupció, kormányon azonban eredményeket kell felmutatni. Az új kormányok számára a biztonság kérdése lesz a döntő, hiszen a választók elsősorban annak érdekében adtak nekik felhatalmazást – de ha a „kemény kéz” politikája nem hoz eredményt, akkor a jobboldal elveszítheti az előnyét. Ha nem teljesítik az ígéreteiket, ugyanaz a választói mechanizmus fordulhat ellenük, amely korábban a baloldali kormányokat sodorta el. Több országban pedig egyértelmű győzelemről sem beszélhetünk: Kolumbiában De la Espriella, Peruban Fujimori csupán szűk többséget szerzett a választásokon, az ellenfelek nem is fogadták el azonnal a győzelmüket, így a társadalom teljes mértékben megosztottá vált, s nagyjából a fele ma sem ismeri el legitimnek az elnököt.⁴⁰

Marta Lagos, a legnagyobb latin-amerikai közvélemény-kutató cég, a Latinobarómetro igazgatója már 2023-ban arra figyelmeztetett, hogy a helyi társadalmaknak már csak 48 százaléka a demokrácia feltétlen híve, ez az arány pedig folyamatosan csökken – így annak a lehetőségét sem lehet elvetni, hogy a jövőben még radikálisabb, akár autoriter vezetőket is megválasztanak, amennyiben továbbra is elégedetlenség uralkodik. De ha a

jobboldali kormányok sem tudják megoldani a problémákat, akkor a választók ismét új alternatívákat fognak keresni, akár a baloldalon, akár új típusú populistá mozgalomban.⁴¹

A jelenleg tapasztalható folyamat azonban mindenképpen figyelemre méltó, mert ha a politikai inga néhány év múlva ismét balra is lendülne, az új jobboldal addigra már maradandó változást okoz a latin-amerikai politikában. A legfontosabbat talán éppen azzal, hogy újraértelmezte a saját politikai identitását. Már nem a mérsékelt jobbközép, a technokrácia és a gazdasági liberalizáció képviselője, hanem egyre inkább a kulturális önmeghatározás, a rendpártiság, az erős vezető, a közösségi média használata és az *establishment*telles retorika jellemzi. Az új jobboldal nemzetközivé is vált: a 2020-as évtized első felében Washington, Madrid, Budapest, Buenos Aires, San Salvador, Santiago és Bogotá között korábban soha nem látott, sűrű szövésű kapcsolati háló alakult ki.⁴² A politikusok egymás kampányait figyelik, nemzetközi hálózatokban keresnek támogatást, kulturális és ideológiai kapcsolatokat. Megváltozott a politikai vita tárgya is: a gazdasági kérdések mellé felzárkóztak a kulturális és az identitáspolitikai ellentétek.

Összegzés

Latin-Amerika jelenlegi jobboldali hullámát nem érdemes túlértékelni, de alábecsülni sem szabad. A politikai verseny szabályai megváltoztak, a radikális retorika elfogadottabbá vált, a közbiztonság a politikai verseny egyik központi kérdése lett, a közösségi média szerepe felértékelődött, és a hagyományos jobbközép pártoknak újra kell gondolniuk a saját politikai feladatukat. Túlzás lenne azt állítani, hogy a régió valamennyi társadalma egységesen a szélsőjobboldal felé fordult volna. A választók egy része nem egy koherens jobboldali program mellett teszi le a voksát, hanem egyszerűen változást akar. Az új jobboldal másfajta politikai stílust hozott létre, sokkal inkább központba kerültek a vezetők, és radikálisabb, mint a korábbi jobbközép, s bizonyos országokban hozzátartozik a szélsőjobboldali retorika is. A közbiztonságot, a nemzeti identitást és a progresszív politikával szembeni reakciót állítja a mozgósítás középpontjába, és a gazdasági liberalizmust – országonként eltérő mértékben – azokkal kapcsolja össze. Washington továbbra is a legfontosabb külső partner maradt, de ma már nem az egyetlen. Trump politikai modellje, a latin-amerikai jobboldali vezetők egymástól történő tanulása, a spanyol Vox és más európai szereplők kapcsolatai egy olyan nemzeteken és földrészekén átívelő politikai hálózat kialakulását jelzik, amelyben az eszmék, a kommunikációs technikák és a politikai stratégiák gyorsan terjednek.

A jelenlegi folyamat kimenetele elsősorban azon múlik, hogy az új jobboldal képes lesz-e az ígéreteit kormányzati teljesítménnyé alakítani. Ha tartós eredmények születnek, akkor a mostani jobboldali hullám egy hosszabb korszak kezdetének bizonyulhat. Ha az ígéretek nem teljesülnek, akkor a latin-amerikai választók valószínűleg ismét változást keresnek. A legfőbb következtetés ezért nem az, hogy Latin-Amerika „jobbra fordult”, hanem az, hogy az ottani politikai rendszerben létrejött egy új, radikális és nemzetközileg összekapcsolódó jobboldal, amely képes volt a gazdasági bizonytalanságot, a közbiztonsági félelmeket, a migráció elutasítását és a politikai elit iránti bizalmatlanságot egyetlen, erőteljes politikai narratívává szervezni. Hogy ez tartós ideológiai átrendeződés lesz-e, azt a kormányok teljesítménye fogja eldönteni.

Jegyzetek

- 1 Brazíliában idén októberben tartanak választást, és az előrejelzések szerint a baloldali Luis Inácio Lula da Silva néhány százalékkal vezet az új jobboldalhoz sorolható Flávio Bolsonaro előtt. A cikkemben közölt meglátásokat nem befolyásolja, hogy ott milyen eredmény születik, mert egy általános jelenséget kívánok leírni, amelyen érdemben nem változtat az, hogy Brazíliában – bár Latin-Amerika legnagyobb gazdasága – bal- vagy jobboldali kormány kerül hatalomra.
- 2 Malamud, Carlos: „¿Podrá ser Milei el »faro« de América Latina?”, *El Mundo*, <https://www.elmundo.es/opinion/2026/08/17/6a7c5456e85ece72538b457b.html> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 3 Ebbe a csoportba tartozik Jair Bolsonaro volt brazil elnök és a fia, az idei őszi választásokon induló Flávio is.
- 4 Zanotti, Lisa, Villalobos Machuca, Fabián és Roldán, Francisco: „Echoes without Integration: Strategic Resonance and the Limits of Radical Right Transnationalism”, *Política y Sociedad*, 62., no. 2. (2025). Elektronikusan elérhető: <https://doi.org/10.5209/poso.99134>.
- 5 Két kötet országonként mutat be vizsgálatokat: Ackerman Rose, John Mill, Zaragoza, Miguel Ángel Ramírez, Trejo, Adrián Escamilla, Carcuro Bosch, Matías és Calcaño Ortiz, Elvin (szerk.): *El auge de las derechas en América Latina y el Caribe: teorización del problema y casos de estudio* (Buenos Aires: CLACSO, 2024); Rovira Kaltwasser, Cristóbal, Meléndez, Carlos, Tanscheit, Talita és Zanotti, Lisa (szerk.): *The Far Right in Latin America* (Cambridge: Cambridge University Press, 2026).
- 6 Flores, Franz: „¿Qué podemos esperar del auge de la extrema derecha en América Latina?”, *Latinoamérica21*, <https://latinoamerica21.com/es/que-podemos-esperar-del-auge-de-la-extrema-derecha-en-america-latina/> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).

- 7 A latin-amerikai *caudillismo* rendszerében egy karizmatikus, a személyes hatalmára támaszkodó erős vezető (*caudillo*) politikai és gyakran katonai eszközökkel uralja az államot vagy annak egy nagyobb területét.
- 8 Lynch, John: *Caudillos in Spanish America 1800–1850* (Oxford: Oxford University Press, 1992).
- 9 Londoño Niño, Andrés: „El show del »Tigre« y la llegada a Colombia de la »Patria Milagro«”, *Latinoamerica21*, <https://latinoamerica21.com/es/el-show-del-tigre-y-la-llegada-a-colombia-de-la-patria-milagro/> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 10 Cutrona, Sebastián A., Malone Mary Fran, Dammert, Lucia és Rosen, Jonathan D.: „Between Security and Democracy: Understanding the Rise of *mano dura* Policies in Traditionally Safe Latin American States”, *Global Crime*, <https://doi.org/10.1080/17440572.2026.2672374> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 11 Paradela-López, Miguel és Antón, José-Ignacio: „Has the Iron Fist against Criminal Gangs Really Worked in El Salvador?”, *Defence and Peace Economics*, 37., no. 1. (2026), <https://doi.org/10.1080/10242694.2025.2460457> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 12 Sánchez González, Mario José: „De las políticas de mano dura a la política del estado de excepción en El Salvador”, *ECA Estudios Centroamericanos*, 79., no. 774. (2024): 13–46.
- 13 Armbrorst, Andreas: „How Fear of Crime Affects Punitive Attitudes”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, no. 23. (2017): 461–481.
- 14 Ituassu, Arthur és Bacelar da Silva, Antonio José (szerk.): *The Digital Radical Right in Latin America (2018–2023)* (Rio de Janeiro: PUC-Rio, 2025).
- 15 Osorio, Camila: „La campaña de Abelardo de la Espriella: el penalista ultraconservador que rompió a la derecha”, *El País*, <https://elpais.com/america-colombia/elecciones-presidenciales/2026-05-31/la-campana-de-abelardo-de-la-espriella-el-penalista-ultraconservador-que-rompio-a-la-derecha.html> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 16 Malamud: „¿Podrá ser Milei el »faro« de América Latina?”.
- 17 Solar Fornazzari, Carlos Eduardo és Pérez Ricart, Carlos Alfonso (szerk.): *Crime, Violence, and Justice in Latin America* (Abingdon – New York, NY: Routledge, 2023).
- 18 Lásd például: *Swissinfo*, „La paradoja de la seguridad: sensación y realidad marcan la campaña presidencial en Chile”, <https://www.swissinfo.ch/spa/la-paradoja-de-la-seguridad%3A-sensaci%C3%B3n-y-realidad-marcan-la-campa%C3%B1a-presidencial-en-chile/90621908> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 19 Sánchez González: „De las políticas de mano dura”.
- 20 Alvear Galindo, Ma Guadalupe és Ramírez Gutiérrez, Sandy E.: „Reflexiones en torno a la vulnerabilidad, desigualdad y violencia desde la salud pública en el contexto económico de América Latina”, *REBELA – Revista Brasileira de Estudos Latino-Americanos*, 14., no. 2. (2024): 282–306.
- 21 Rocha Alonso, Amparo: „Motosierra y licuadora, una nueva era para la humanidad”, *AURA. Revista de Historia y Teoría del Arte*, no. 20. (2025). Elektronikusan elérhető: <https://www.ojs.artes.unicen.edu.ar/index.php/aura/article/view/1465/1316>.

- 22 2023 őszén alkalmam volt részt venni Buenos Airesben Javier Milei támogatóinak az egyik rendezvényén, ahol a közönség tagjaival történt beszélgetés során egyértelművé vált, hogy a remény ígérete vitte őket oda, a többségnek nem voltak radikális nézetei. Lásd: Lénárt András: „Argentínának elege van”, *Élet és Irodalom*, 67., no. 48. (2023): 3.
- 23 Cala Buendía, Felipe: „La política del vértigo: la izquierda y las clases medias”, *El País*, <https://elpais.com/america-colombia/2026-06-24/la-politica-del-vertigo-la-izquierda-y-las-clases-medias.html> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 24 *Programa de las Naciones para el Desarrollo*, „Juventudes desencantadas, democracias debilitadas”, <https://www.undp.org/es/latin-america/blog/juventudes-desencantadas-democracias-debilitadas> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 25 Ríos, Viri: „¿Por qué la izquierda está perdiendo América Latina?”, *El País*, <https://elpais.com/mexico/opinion/2026-04-21/por-que-la-izquierda-esta-perdiendo-america-latina.html> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 26 Borges, André és Zanotti, Lisa: „Authoritarian, but Not Nativist: Classifying Far-Right Parties in Latin America”, *Political Studies*, 73., no. 4. (2025): 1569–1591.
- 27 Erről lásd az egyik legfontosabb művét: Mudde, Cas: *The Far Right Today* (Cambridge: Polity Press, 2019).
- 28 Lénárt András: „Valahol Dél-Amerikában – Az argentin »eltűnt« gyermekek és a chilei Méltóság Kolónia” in *Segítség! Gyermekrablás, -kereskedelem és átnevelés a 20–21. században*, szerk. Dornbach Mária és Lénárt András (Budapest: Gondolat Kiadó, 2024): 156–176. o.
- 29 Sanhueza, Ana María: „La sombra de Pinochet marca la campaña presidencial chilena”, *El País*, <https://elpais.com/chile/2025-11-08/la-sombra-de-pinochet-marca-la-campana-presidencial-chilena.html> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 30 Mendelevich, Pablo: „Los derechos humanos, versión Milei y Villarruel”, *La Nación*, <https://www.lanacion.com.ar/opinion/los-derechos-humanos-version-milei-y-villarruel-nid27032024/> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 31 Schneider, Nina: „Bolsonaro in Power: Failed Memory Politics in Post-Authoritarian Brazil?”, *Modern Languages Open*, 25., no. 1. (2020). Elektronikusan elérhető: <https://doi.org/10.3828/mlo.v0i0.324>.
- 32 Baranyi Tamás Péter: „A Monroe-elv és az amerikai kontinentális terjeszkedés geopolitikája”, *Világtörténet*, 13. (45.), no. 1. (2023): 137–157.; Lénárt András: „Latin-Amerika a Monroe-doktrína (1823–2013) árnyékában”, *Orpheus Noster*, 8., no. 4. (2016): 57–69.
- 33 Terjedelmi korlátok miatt ennek a részleteit nem fejtem ki. Donald Trump külpolitikájáról és az új nemzeti biztonsági stratégiájáról lásd: *Külügyi Szemle*, 25., no. 2. (2026). Elektronikusan elérhető: <https://hiia.hu/kulugyi-szemle-2026-02/>.
- 34 Urdinez, Francisco: *Economic Displacement. China and the End of US Primacy in Latin America* (Cambridge: Cambridge University Press, 2025).
- 35 Salido, Rafael: „De Bolsonaro y Bukele a Fujimori y de la Espriella: Trump y el auge de la derecha en América Latina”, *Euronews*, <https://es.euronews.com/2026/06/23/bolsonaro-bukele-fujimori-espriella-trump-auge-de-recha-america-latina> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).

- 36 Ratzlaff, Adam: „The »Shield of the Americas« Summit and Donald Trump’s Latin America Strategy”, *The National Interest*, <https://nationalinterest.org/feature/the-shield-of-the-americas-summit-and-donald-trumps-latin-america-strategy> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 37 Di Santo, Donato: *L’internazionale reazionaria. Dall’America Latina all’Europa le reti della nuova destra* (Róma: Castellvecchi, 2026).
- 38 Lénárt András: „A fasizmus változatai Spanyolországban”, *Világtörténet*, 9. (41.), no. 4. (2019): 585–598.
- 39 Lavín, Leopoldo: „Corrupción y redes de ultraderecha: El flanco Orbán abierto en Chile”, *El Clarín*, <https://www.elclarin.cl/2026/05/04/corrupcion-y-redes-de-ultraderecha-el-flanco-orban-abierto-en-chile/> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 40 Barrientos, Fernando: „Malos perdedores y el problema de la legitimidad de los nuevos presidentes”, *Latinoamerica21*, <https://latinoamerica21.com/es/malos-perdedores-el-problema-de-la-legitimidad-de-los-nuevos-presidentes/> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 41 Criales, José Pablo: „Marta Lagos: »América Latina ha empezado a ver el autoritarismo como una de las opciones de la democracia«”, *El País*, <https://elpais.com/argentina/2023-08-31/marta-lagos-america-latina-ha-empezado-a-ver-el-autoritarismo-como-una-de-las-opciones-de-la-democracia.html> (a letöltés ideje: 2026. augusztus 30.).
- 42 Zanotti, Villalobos Machuca és Roldán: „Echoes Without Integration”.